

סילבוס - תוכנית הוראה לקורס

הסיפור של ראשית עם ישראל – בין מקרא לחז"ל

פרופ' ארנון עצמון | עולמות - ביה"ס ללימודי יהדות ותרבות ישראלית

The Story of Ancient Israel – From the Bible to the Midrash | 02-0800-95

סוג הקורס: קורס מקוון – מו"ק

היקף נ"ז: 2

שנת לימודים: תשפ"ו

סמסטר: קיץ

יום ושעה: -

שעת קבלה: ב 10:00-12:00

מייל מרצה: Arnon.atzmon@biu.ac.il

קישור לאתר למדה: <https://lemida.biu.ac.il/course/view.php?id=81619>

תיאור הקורס ומטרות למידה

תקציר הקורס

הקורס מורכב מסדרה של מפגשים משמעותיים רב-ממדיים עם מרכיבי יסוד בסיפור של ראשית עם ישראל כפי שמופיעים במקרא והתגבשו מחדש באופן יצירתי ספרות חז"ל. תכנים אלו מהווים חלק חשוב ומרכזי בסיפור "היהודי" כפי שהתגבש לדורות. מטרת הקורס כוללת הן את הכרת החומרים הספרותיים והכלים המחקריים המקובלים בתחום חקר מדרשי האגדה והן את רכישת היכולת להתמודדות חווייתית ובלתי אמצעית עם תכנים אלו באופן שיצור חיבור רלוונטי ומעניין לחייהם של הסטודנטים, לזהותם ולתודעתם היהודית. הקורס מתאים לקהלי יעד מגוונים, חסרי ובעלי רקע ביהדות כאחד. הקורס מורכב מתשע יחידות לימוד דיגיטליות הכוללות משימות, מטלות וחומרי העשרה.

מטרות/תוצרי הלמידה

ידע

1. הסטודנטים ייפגשו באופן בלתי אמצעי עם מגוון טקסטים מספרות חז"ל.
2. הסטודנטים ירכשו היכרות בסיסית עם החיבורים הרלוונטיים בספרות חז"ל.

3. הסטודנטים ייחשפו למגוון כלי מחקר עדכניים בתחום האגדה והמדרש.

מיומנויות

1. הסטודנטים יתנסו בשימוש במגוון כלי מחקר עדכניים בתחום האגדה והמדרש.

2. הסטודנטים ילמדו לנתח ולחקור באופן בסיסי טקסטים של אגדה ומדרש.

למידה פעילה - תכנון מהלך השיעורים:

הקורס מורכב מתשע יחידות לימוד דיגיטליות העוסקות בתכנים ובדמויות מקראיות בראי חז"ל ושני מפגשים פרונטליים (בזום).

יחידות הלימוד כוללות משימות, מטלות וחומרי העשרה:

מס' השיעור	נושא השיעור	למידה פעילה	קריאה/ צפיה נדרשת	הערכה תהליכית/מעצ בת (להרחבה)
1	יחידת 1: המקרא וחז"ל – הצצה ראשונה	יחידה דיגיטלית עם סרטונים, לימוד עצמי, ומטלות תרגול	מבוא מתודולוגי כללי; מקרא; חז"ל; מדרש; קין והבל	מטלת תרגול
2	יחידה 2: אברהם העברי הראשון	יחידה דיגיטלית עם סרטונים, לימוד עצמי, ומטלות תרגול	אברהם העברי; אברהם כתלמיד חכם; ברית מילה	מטלת תרגול
3	יחידה 3: יצחק הצבר הראשון	יחידה דיגיטלית עם סרטונים, לימוד עצמי, ומטלות תרגול	יצחק כחוליית מעבר; עקדת יצחק; ראש השנה	מטלת תרגול
4	יחידה 4: מיעקב לישראל	יחידה דיגיטלית עם סרטונים, לימוד עצמי, ומטלות תרגול	יעקב ועשיו; מיעקב לישראל; תפילת ערבית	מטלת תרגול
5	לידתו של עם ישראל	יחידה דיגיטלית עם סרטונים, לימוד עצמי, ומטלות תרגול	עם בני ישראל; משה רבנו; החדש הזה לכם; פסח	מטלת תרגול

6	מעמד הר סיני	יחידה דיגיטלית עם סרטונים, לימוד עצמי, ומטלות תרגול	בחדש השלישי; תורה במדבר; חג שבועות	מטלת תרגול
7	הכניסה לארץ כנען	יחידה דיגיטלית עם סרטונים, לימוד עצמי, ומטלות תרגול	ארץ הבחירה; חילופי הנהגה משה ויהושע	מטלת תרגול
8	מעם לממלכה	יחידה דיגיטלית עם סרטונים, לימוד עצמי, ומטלות תרגול	מציון נברא העולם; מלכות דוד; בית המקדש	
9	חורבן, גלות וגאולה	יחידה דיגיטלית עם סרטונים, לימוד עצמי, ומטלות תרגול	יהודים; נביאים; עזרא ונחמיה; פורים	מטלת תרגול
10	חזרה וסיכום כולל מפגש זום לסיכום והכנה לבחינה			

*ייתכנו שינויים בסילבוס בהתאם לקצב ההתקדמות ואפקטיביות הלמידה

ציון סופי

תיאור התוצר	משקל בציון הסופי
מטלות תרגול	20% מהציון הסופי
מבחן מסכם	80% מהציון הסופי

דרישות הקורס

2 מפגשי זום + מטלות תרגול באתר + בחינת סיכום

דרישות קדם

אין

ביבליוגרפיה: תכנים לקריאה, צפיה והאזנה (רצוי עדכני)

1. צ' אדר, הסיפור המקראי, ירושלים תשל"ט.
2. אורבך, א"א, חז"ל: פרקי אמונות ודעות, ירושלים: מאגנס, תשנ"ח, עמ' 281-283.
3. אלבוים, יעקב, "כמה ברכות מתפלל אדם בכל יום" (תנחומא בובר וירא א-ה): עיון בדרכי עיצובה של דרשה תנחומאית, כנסת עזרא: ספרות וחיים בבית הכנסת, אסופת מאמרים מוגשת לעזרא פליישר (בעריכת ש' אליצור ואחרים), ירושלים תשנ"ה, עמ' 149-167.
4. אלבק, חנוך, "ספר היובלות וההלכה", מדעי היהדות 45 [תשסח] 3-48.
5. אלבק, חנוך, מבוא לבראשית רבה, ירושלים תשכ"ה (מהדורה שנייה), ג, עמ' 11-19.
6. אמינוף, עירית, עשו אחי אבי אדום ורומי: עיון במקורות התלמוד והמדרש של ארץ ישראל בתקופת התנאים והאמוראים, ירושלים: ראובן מס, תשע"ה, עמ' 36-42.
7. אררט, ניסן, "סיפור קין והבל", בית מקרא 30 ב (תשמ"ה), עמ' 312-321.
8. אופנהיימר, בנימין, "קין והבל: גלגולו של המוטיב מן המזרח הקדמון, דרך המקרא ועד לספרות האגדה ולספרי אבות הכנסייה", ספר הזכרון לגדליהו אלון, ת"א, תשל"ל, עמ' 27-68.
9. בן אליהו, אייל, "מ'יהודה' לישראל" - טריטוריה וזהות לאומית, ציון (תש"ע), עמ' 127-151.
10. ברגמן, מרק, "לביקורת הנוסח של מדרשי תנחומא-ילמדנו", תרביץ, נד (תשמ"ה), עמ' 288-292.
11. ברגמן, מרק, "עדי נוסח של מדרשי תנחומא-ילמדנו", דברי הקונגרס העולמי התשיעי למדעי היהדות, ג, ירושלים תשמ"ו, עמ' 49-56.
12. ברגמן, מרק, "מסורות ומקורות קדומים במדרשי תנחומא-ילמדנו", תרביץ, ס (תשנ"א), עמ' 269-274.
13. ברגמן, מרק, "רבדי יצירה ועריכה במדרשי תנחומא-ילמדנו ע"פ ניתוח של פסיקה נבחרת", קעמ"י, יג, ירושלים תש"ן, עמ' 117-124.
14. גוטמן, י', הספרות היהודית-הלניסטית א תשי"ז, עמ' 11 ואילך.
15. גולדברג, א', "סדר הפתיחות במדרשי תנחומא-ילמדנו", ספר הזכרון לרבי שאול ליברמן, ירושלים תש"ן, עמ' 1-20.
16. גלעד, ח', "סיפור קין והבל כפשוטו", בית מקרא 29 א (תשמ"ד), עמ' 14-28.
17. גרוסמן, י', גלוי ומוצפן: על כמה מדרכי העיצוב של הסיפור המקראי, רעננה: הקיבוץ המאוחד ותבונות, תשע"ה.
18. דנאי, שפרה, האשה בספור המקראי ובאגדות חז"ל, בבראשית רבה ובתלמוד: כיצד נתן לתלמוד על יחס חז"ל לאשה מתוך יחסם לדמיונות המקראיות, חוה שרה ודבורה, דיסרטציה (מ.א.), אוניברסיטת תל-אביב, 1987.
19. היינימן, יוסף, אגדות ותולדותיהן, ירושלים תשל"ד, עמ' 49-55.
20. היינימן, יוסף. "מסורות פרשניות קדומות באגדה ובתרגומים", תרביץ לה (תשכו) עמ' 84-94.
21. היינימן, יוסף, "מבנהו וחלוקתו של מדרש בראשית רבה", בר-אילן, ט (תשל"ב), עמ' 279-289.
22. הירשמן, מנחם, תורה לכל באי העולם: זרם אוניברסלי בספרות התנאים ויחסו לחכמת העמים, רעננה: הקיבוץ המאוחד, תשנ"ט, עמ' 38-42.
23. הלוי, א"א, שערי האגדה, ת"א תשמ"ב, עמ' 12-15.

24. זהר, נעם, "דמותו של אברהם וקולה של שרה במדרש בראשית רבה", אברהם אבי המאמינים (תשס"ב) 71-85.
25. חמיאל, חיים, "לנושא הבחירה כאברהם", בית מקרא 39 (תשנ"ד), עמ' 133-140.
26. טוהר, ורד, אברהם בכבשן האש: מרד בעולם פגאני, רמת-גן: אוניברסיטת בר-אילן, תש"ע.
27. יסיף, ע', סיפור העם העברי, ירושלים, תשנ"ד, עמ' 95-98.
28. כהן, גבריאל חיים, "רחל ולאה: האישה כרעיה והאישה כאם", על הפרק 16 (תשנ"ט) 58-66.
- *
29. ליבוביץ, נ', עיונים בספר בראשית, ירושלים, תשכ"ז, עמ' 28-29.
30. מאיר, עפרה, "הסיפור ה'דרשני', במדרש קדום ומאוחר", סיני, פו (תש"ם), עמ' רמו-רסו.
31. מאיר, עפרה, "נוסחאות פתיחה של הסיפור הדרשני בבראשית רבה", קעמי, ט/ג (ירושלים תשמ"ו), עמ' 37-42.
32. מאיר, ע', הסיפור הדרשני בבראשית רבה, הקיבוץ המאוחד 1987.
33. מאיר, עפרה, "גן בעדן – הערות לאופן העריכה של בראשית רבה", דפים למחקר בספרות, 5/6 (תשמ"ט), עמ' 309-330.
34. מאיר, עפרה, "עקרון החלוקה לפרשות בבראשית רבה", קעמי, י/ג, א, ירושלים תש"ן, עמ' 101-108.
35. מאיר, עפרה, "מעשה העריכה בבראשית רבה ובויקרא רבה", תעודה, יא (תשנ"ו), עמ' 61-90.
36. מיליקובסקי, חיים, "מדרש האגדה – מציאות או מטאפורה", מחניים 7 (תשנ"ד), עמ' 34-37.
37. מיליקובסקי, חיים, "עונשו של יעקב – עיון בדרכי עריכתו של מדרש תנחומא", בר-אילן, יח – יט (תשמ"א), עמ' 144-149.
38. פרנקל, יונה, "בין מדרש לפרשנות", בתוך: חכמת לב: עולמם של חז"ל, עורך: יוסף הקר, ירושלים, תשע"ז, עמ' 13-23.
39. קוסמן, אדמיאל, "האשה כ'צלע' של הגבר: על פרשנות המקרא והשלכותיה הרעיוניות והמעשיות על מעמד האשה באגדה ובהלכה", בתוך: החיים כמדרש (2004) 168-183.
40. קרא-איונוב קניאל, רות, "חוה, איילה ונחש - עלילות אחרית וראשית, מיתוס ומגדר", קבלה 21 (תשע) 255-309.
41. רגב, איל, "זבחי צדק: הביקור במקדש והבאת קרבן כחוויה דתית במזמורי תהלים", תרביץ עג,ג (תשס"ד), עמ' 365-386.
42. שמש, יעל, "דמותה של רחל: מרעיה אהובה לאם האומה", עיוני מקרא ופרשנות ט (תשס"ט) 81-110.
43. שנאן, אביגדור, "חוה וחויא: על האישה והנחש בפרדס האגדה", בתוך: מגוון דעות והשקפות בתרבות ישראל ח (תשנח) 49-65.
44. שנאן, אביגדור, "בין מדרש לתרגום: על תרגום התורה המיוחס ליונתן ומדרש פרקי דרבי אליעזר", תעודה, יא (תשנ"ו), עמ' 231-244.
45. תבורי, יוסף, מועדי ישראל בתקופת המשנה והתלמוד, ירושלים: מאגנס, תש"ס, עמ' 151-154.

46. Alter, Robert, The World of Biblical Literature, New York, 1992.

47. Amaru, Betsy Halpern, "The portrait of Sarah in Jubilees," Jewish Studies in a New Europe (1998) 336-348

48. Bakhos, Carol, The family of Abraham: Jewish, Christian, and Muslim interpretations, Cambridge, Ma.: Harvard University Press, 2014, pp. 80-105
49. Boyarin, Daniel, "Different Eves: myths of female origins and the discourse of married sex," in: Carnal Israel (1993) 77-106
50. Barth, Louis, "Genesis 15 and the Problems of Abraham's Seventh Trial", Let Your Colleagues Praise You: Studies in Memory of Stanley Gevirtz (=MAARAV, 7-8)
51. Blidstein, Gerald J., In the rabbis' garden: Adam and Eve in the midrash, Northvale, N.J.: Aronson, 1997
52. Daube, David, The New Testament and Rabbinic Judaism, London: University of London, Athlone Press, 1956, pp. 326-327.
53. Dimant, Devorah Noah in early Jewish literature Biblical Figures Outside the Bible (1998) 123-150*
54. Feldman, Louis H., "Abraham the Greek Philosopher in Josephus", Trans. of American Philological Society, 99 (1968), pp. 143-156.
55. Feldman, Louis H., Abraham. Josephus's Interpretation of the Bible (1998) 223-289
56. Henshke, David, "The Lord Brought Us Forth from Egypt: On the Absence of Moses in the Passover Haggadah", AJS Review 31.1 (2007), pp. 61-73
57. Koltun-Fromm, Naomi, "Aphrahat and rabbis on Noah's righteousness in light of the Jewish-Christian polemic," The Book of Genesis in Jewish and Oriental Christian Interpretation (1997) 57-71
58. Kugel, James L., The Bible as it was, Cambridge: Harvard University Press, 1997, pp. 143-144
59. Lachs, Samuel Tobias, "The Pandora-Eve motif in rabbinic literature," Harvard Theological Review 67,3 (1974) 341-345
60. Porton, Gary G., "How the rabbis imagined Sarah: a preliminary study of the feminine in Genesis Rabbah," A Legacy of Learning (2014) 192-209
61. Tohar, Vered, "Abraham and Sarah in Egypt (Genesis 12:10-20): sexual transgressions as apologetic interpretations in post-biblical Jewish sources," Women in Judaism 10,1 (2013) 14 pp.

ספרי הלימוד (textbooks) וספרי עזר נוספים:

62. מאק, חננאל, מדרש האגדה, תל-אביב תשמ"ט, עמ' 9-18.
63. מאיר, עפרה, הסיפור הדרשני בבראשית רבה, תל-אביב, תשמ"ז, עמ' 11-42.*
64. שנאן, אביגדור, עולמה של ספרות האגדה, תל-אביב תשמ"ז, עמ' 77-81.

חומר מחייב למבחנים:

חומרי קריאה ממוקדים מתוך הרשימה הביבליוגרפית מובאים באתר המלווה את הקורס.